

A TERMÉSZET.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimoni és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Állattani, Vadászati és halászati folyóirat.

ELŐFIZETÉSI ÁRA

egy évre 3 forint.

M megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Sükefajd-vadászat a Fogarasi havasokon.

— Czink Ede hátramaradt irataiból. —

Erdőn-mezőn enyhe lehelet fuvalma lendül ismét, mely az új életet fakasztó tavasz bevonulását jelenti. Lépésről lépésre, völgyből hegyre terjed lassan, de folytonosan és megelevenedik minden, amit megérint. Már a sziklák magas régióiba

is fenyomul, ahol még nehéz felhők borítják a csúcsokat és fehér hómezők tarkogatják a szunnyadó, de életet kívánó tájat. Csókjaival azonban már megérinti a fák, bokrok; még a fagyos szakadékokba is betekint. Ugyan még nem

törheti meg a tél hatalmát mindenütt, de hiába küzködik már a jeges hatalom, a hó napsugár mégis befurakodik zülő testébe.

A völgyben már hetek óta friss élet fakad és virágzik a rét. Megjöttek apró madaraink is és örömmel fognak hozzá ismét fészük készítéséhez. A fecskék, mint a nyílak szelik át a falu utcáit és a füstös tornáczon kezdi az építést. A fehér billegető hosszú farkával élenken integetve szaladgál a patak partján. A völgy mélyén, a mocsár közelében a komoly gólyák, mint a gondolkozó filozófusok, elmerülve álldogálnak; a vizen pedig vadkacsák eveznek. Bibiczek telejajgatják a levegőt.

Messzebről a kakuk szava reppen hozzánk, sőt

szól már a búbos banka is a nedves völgyben lent, ahol majd látszik, majd eltűnik szemünk elől az ékes madár s órahosszat űzi velünk csalfa játékát.

Magasan fent a kék égben úszik a madarak királya, az impozáns sasmadár. Letekint az új tavasz birodalmába.

Akaratlanul mindig csak eltéved tekintetem a magasba nyúló, hatalmas kárpátok sziklás csúcsaira. Ott még semmi sem árulja el a tavasz közeledését; hómezők nyúlnak le a meredek falak gerinczeiről s szakadó jég terjed róluk a fenyvesek felső határáig. Fagyos szél hajtja el fölöttünk a sűrű felhőket a közeli Romániába. Ugy látszik, még dermedő nyugalomban van ott fent minden élet. Pedig-pedig nemsokára ott is másképpen lesz minden; a déli szél fogja majd ezt a magas birodalmat is érinteni és a meglazult hótömegek leolvadnak aztán. Néha azonban a legcsekélyebb megrezzentésre, például a sas felreptülése okozta, alig számba menő mozdításra is, lavínak módjára megindulnak a fehér tömegek és borzasztó robajjal, nőttön növe lezúdulnak a mélységbe.

Mindenfelé olvadni kezdenek már a hómezők és alsó határukról ezer apró patakocskának forrásaiként folynak ki a csevegő vizek.

Fönt is hallatja most már melódikus hangját az örvös rigó a fenyvesekben. Odaköltöztek ismét a czinkék és hozzájuk csatlakozott a tűzfejű királyka, meg a veresbegy. Ezek a kevésbé kényes előhírnökei a közelgő szép

időnek. Messziről hallatszik a fekete harkály kopogása. Mindenfelé dalolás és ének, amerre bevonul a szép tavasz szerelme; de kíséri ezt a harag és féltés is, amely most mindent egyaránt élénkit.

Nemcsak az apró madarak kedves sokasága, de a hatalmasak is alá vannak vetve a szerelem csábjainak. A süketfajd-kakas, ez a legnagyobb erdei madarunk, most kezdi dürgését és összehasonlíthatatlanul szebb most, mint máskor. Csillogó fényes minden tolla, melyet büszkén borzolgat. A szerelem melegíti a fagy és hó közepette is. Már korán reggel, hajnal virradatán kezdi sajátságos dallamát és kíséri ezzel különös tánczát. Most vak és süket, mert szerelmes.

Elsőbben csak itt-ott egy-egy kakas szól; de néhány nap mulva már a fiatalabbak is hozzáfognak a dürgéshez. Ugyis sokáig tartott az egyedüllét, a remete-élet. Azért most annál hevesebben dürgönek, mindegyik párját keresi; azaz nem, nem a párját — mindegyik annyi tyúkot igyekszik meghódítani, amennyit csak bír és riválist nem tűr. Háremet kíván mindegyik, hogy teljes mértékben élvezhesse a szerelmet.

Nem lát és nem hall ilyenkor és csak boldogságát érzi a nagy kakas; de épen ez a veszte; mert ilyenkor közelíti meg őt a legnagyobb ellensége, az ember — és boldogsága közepette véget szakít életének. Sem fagy, sem hó, sem zivatar és fáradtság nem tántorítja vissza az igazi süketfajd-vadászt attól, hogy odasiessen, ahol a kakasokat hatalmába ejtheti. Mert különösen a dürgés idejében azt elejteni, az igazi vadász dicsőség és felér a szarvasbőgéskor terítékre hozott nemes agancsos elejtésével.

Régi szokás, hogy a dürgés idején estenden kihallgatják a kakas dürgési helyeit. Korán reggel azután, még mielőtt a hajnal pirja a hegyek csúcsára fényt vetne, megközelítik bármily fáradság árán is azt a fát, ahol a szárnyas »Don Juan« még álomban szendereg. Ilyenkor még alig ébredezik az erdő; csak a friss szellő sugdos a lombok között. A völgyből néha gyenge hangok hatolnak fel hozzánk, azután ismét néma csend. Majd az örvös

rigó csicsergését halljuk olykor, amint álmatagon, halkan zengi kezdő strófáit.

Eközben óvatosan halad előre a vadász és kísérője; nehogy felébreszse időnek előtte a madarat. Lépésről-lépésre, lassan, szótlanul feljebb és feljebb törekednek keskeny ösvényeken a szürkület homályában. Már látják a tisztás szélét, ahova törekednek; világosabb ott az ég. Keleten épen pirkadni kezd.

A cél közelében vannak már; a kakas is mintha megadta volna az első gyenge akkordot. Azután már tisztán meg lehet hallani sajátságos hangját... kezdi a dürgést... mintha fapálczákat ütögetne egymáshoz valaki; gyorsan kappant egymásután és oly különös mozdulatokkal kíséri e hangokat. Eközben kinyújtott hosszú nyakával, felborzolt fényes tollaival, kiterített legezójével valóban meglepő jelenség a kissé megvilágosodott ég hátterén. Megdobban a vadász szíve és mintegy megdermedten áll meg és vár. — Ez a tempó.

Kis vártatva ismét kappogás hallatszik, azután mintha köszörülne: a szerelmes basa folytatja szerelmi ömlengését. Se lát, se hall ilyenkor: előre tehát egy szökéssel s azután, ha lehet, még egygyel; ám ne mozogj, ha egy strófának vége szakadt. Ez a tempó folytatása. Egy eltévesztett mozdulat, egy elhamarkodott lépés — és vége mindennek! De oly óvatosan közeledik a vadász, hogy a kakas észre sem veszi s ha ismét megkezdí szerelmi dalát... akkor egyszerre egy nagy durranás — és nagyot zuhanva esik le a szerelem mártirja a földre.

Távoli hegyoldalakból üdvözlő visszhang kél és megszűnik a vadász láza, de öröme fokozódik, ha felveszi a becses zsákmányt.

Igy vadászszák a nagy kakast az alpokon és a kárpátokon, ahol tanyázik. Ellenben az angolok például, a vadászatnak ezt a módját és a velejáró izgalmas gyönyört nem ismerik, nem akarják ismerni, mert ők tavasszal, pázrás idején nem tartják vadásziasnak a nagy kakas elejtését. Szalonkát sem lönek tavaszi húzáskor.

Erdélyben sem ez a rendes módja a süketfajd-kakas elejtésének; legalább a »hegyek fiai« nem követik ezt a

Ébredő tavasz.

Ének ihlettel telve keble,
Mind, mind már rég megénekelte
Az ébredő tavaszt.
Reményt, hogy önt az emberekbe
S kopár mezőn, üres berekbe,
Virágot mint fakaszt.

De olyan híven, olyan szépen
Nem éneklé költők körében
Egyetlen egyse meg,
Mint a mikép azt megdalolta
S dalolja már évezrek óta
Maga a kikelet.

A kis pataknek halk zugása,
Felébredt méhek vig zsongása
Egy gondolatba forr:
Légy üdvöz tavasz napsugára,
Utánađ eped vággyva, várva
Rovar, fűszál, bokor.

Ha csalogány hívó szavára
Vig dal között felelget párja,
Szebb rím vaj' hol lehet?
S hatalmas tölgyfa koronája
Közé búvó kakuk ver rája
Pontosan ütemet.

Shirlap vagy könyvse kell, mely messze,
Kelet s nyugat felé terjessze,
Viszi a lenge szél,
S futó csermelynek, gyöngye ágnak,
Kimes lepkének, kis virágnak
Csak erről zúg, beszél.

Feleki Sándor.

módot. Ők úgy, amint őseik régen, most is lehetőleg a fáradozás és megerőltetés kerülésével, minden vadászcsel és figyelemmegfeszítés nélkül, egyszerűbb módon ejtik zsákmányul a kakast: kitartó türelemmel, lesből lövik.

Ahol Erdélyben a fajdkakas honol, ott jól ismerik a vadászó oláhok már apjuk és öregapjuk idejéből mindazokat a helyeket, az őserdőknek mindama pontjait, ahol dürgögni szokott a kakas. Oda ülnek lesbe az oláh pus-kások.

Én is már fiatalkoromban megtanultam a nagy-kakas vadászatában gyönyörködni. Édes apám azonban vadászhoz méltó módon tanított meg reá. Dürgés közben már lőttem is néhányat. Végre megkívántam az oláh vezetőimtől annyiszor dicsért más módját is és egy alkalommal rászántam magamat arra, hogy az öreg *Bade Nikolai* tanításának engedjek. Ugyis az én régi hű emberem volt; sokszor vezetett és sokszor tanított már; majd a hegyeink hatalmas medvéi, majd a gyors lábú zerge volt vadászatunk célja. Ez egyszer süketfajd-kakásra vonultunk ki.

Langyos, derült, áprilisi nap délutánján indultunk.

A bükkfák alig hogy kihajtották apró levélkéiket; tehát épen jókor volt, mert ilyenkor dürgönek a kakasok a magasban. De amíg oda felértünk, mennyi fáradozásban, mennyi szenvedésben — azonban örömben is volt részünk!

Egyre meredekebben emelkedett a hegyoldal és ez egyre lassúbb haladásra kényszerített bennünket. Szilaj patak mentén igyekeztünk felfelé s nem csak egyszer kellett síma fatörzseken, szakadásokon áthaladnunk. Mindamellet törhetetlenül igyekeztünk előre és nemsokára a pompás fenyvesekbe értünk fel. Hús szellő legyintette most izzadt homlokunkat és szívesen tekintettünk vissza a szép völgybe, mely alattunk terült el. Gyönyörű panorámáját a már-már lealkonyodó nap aranya futotta be...

Magasan voltunk már, de a fáradságosabb része utunknak még csak ezután következett. Itt-ott eddig is találtunk havat, most azonban belejutottunk egészen. Kötésig érő hóba süppedtünk be minduntalan és alig tudtunk néha ismét lábra állani. A hó pedig puha volt,

mert a tavasz első ihletése már felhatolt ide is. Nagy nehezen bár, de előbbre jutottunk s végre kiértünk a hómezőkből a nagy sziklatömbökhöz, amelyek körül a kakasok dürgögni szoktak.

Megállottunk lélegzetet venni és ismét lepillantottunk a gyönyörű völgybe, amelybe most a sziklagerincz mögött alámerülő nap utolsó fénysugarait árasztotta. Azután leszállott a tűzgolyó és reáborult az alkony a tájra; béke és nyugalom volt körülöttünk. A havasok hűvös szele kezdett felénk lengeni. Hosszú szálakban csüngött alá az egyenkint álló fenyvesek ágairól a moha és oly különösen díszítette a faóriásokat. A fenyvesrigó esti dalát hallottuk messziről, innét is, onnét is és magasztos érzés szállott lelkünkbe.

Mily meghatóan felemelő a nyugalom itt fenn, a természet kietlenjében is; ahova az emberek zaja fel nem hatol; ahol nincs silány próza, hanem csak fenség és magasztosság honol a végtelen ég alatt.

Mily jól esett elmerülnöm itt a méla áhítatban...

Kísérőm azután az északára gondolva, fát és rőzsét hordott össze s hamarosan az egyik fenyő hatalmas törzséhez támasztva, kis kerítésszerű szélfogó ernyőt rögtönzött fenyőágakból. Lehetőleg sűrűn és szilárdan fonta össze a galyakat. Eközben kigyuladt a tűz is, olvasztva a havat kis tanyánk körületén. Én a körülményekkel csakhamar megalkudva, hozzáfogtam az egyszerű vacsora elkészítéséhez; hosszú nyárson megsütöttem a húst. Egy-két jóleső falat után egy-egy korty pálinka — azután ledőlünk nyugvóra.

Nemsokára azonban elindultunk ismét: célunk, a kakasokat kihallgatni, hol és melyik fákon szálltak be, nem hagyott minket nyugodni.

Én felfelé indultam a sziklagerinczeknek, kísérőm pedig lefelé tartott, a hómezők felé, ott kereste a dürgési helyeket, a kakasok nyomait. — Ezalatt végképen beesteledett és sötét lett. Nehéz köd is borult a tájra.

Minden néma és nyugodt volt; egy hang sem rezdült az erdő titkaiban.

Hanem egyszerre csak nagy zúgás üti meg a füle-

Síró lombok.

— A »Természet« eredeti tárczája. —

Ti fekete ágai a lombját hullajtott fáknak, miért is juttatjátok eszembe boldogságtok örömkönyeit!?

Miért nem hallom a szélben csikorgó csupasz ágaitok idegriasztó hangjában a halál vigyorgását?

Ürességbe kapaszkodó ágaitokban miért nem látom a semmit... azt a rettenetesen boldog semmit, amit az örök pihenés országában mindannyian *nem fogunk érezni?*

Mert hallottalak benneteket boldogságtokban sírni; mert láttam rezgő lomb-pilláitokon a lepergő örömkönyeket s éreztem lehetetek bűbáját s jól tudom, hogy mostani állapototok egy nagy pihenés, melyet a dagadó élet rügyfakasztó, nedves szele fog ismét fölébreszteni.

* * *

„Ihon jön szárnyas lovon szép piros hajnal,
Mosódik szablyája fehér tajtékjával,

Előtte sötétség nagy futással oszlik,
Körülötte az ég messziről tündöklök.”

(Zrínyi.)

Olyan csönd volt, mint mikor nálunk a Peti barát csöndes misét mond. Csak épen a dülb út mellett csenevészen bokrosodó

ágak-bogakban zörgött néha az ébredő fülemile szárnyacsattanása. A szarvasnyomokat, melyek a nyárej csöndes esővizével megteltek s melybe a hajnalhasadás csodálatosan szép pirja tükröződött, óvatosan kerülgettem.

A viláért se tiportam volna szét egyet is. Hiszen égítestvérük — fényét itt-ott csillogni látom bennük — vezette az ősmagyarokat áldott hazánkba.

A közeli erdő fölött lilaszínű felhők úszkáltak s tejszínű, sűrű köd mászik elő lomb-sátoruk alól.

„Pipára gyujtának az erdei patak tündéri“ (így szóltam magamban)

„Nyilván eső lesz.“

Azonban megvigasztalt rögtön a baranyamegyei gazdák közmondása. Fölülről tisztult!

Mert: „alulról ha tisztul, told szekeredet a pajtába!“

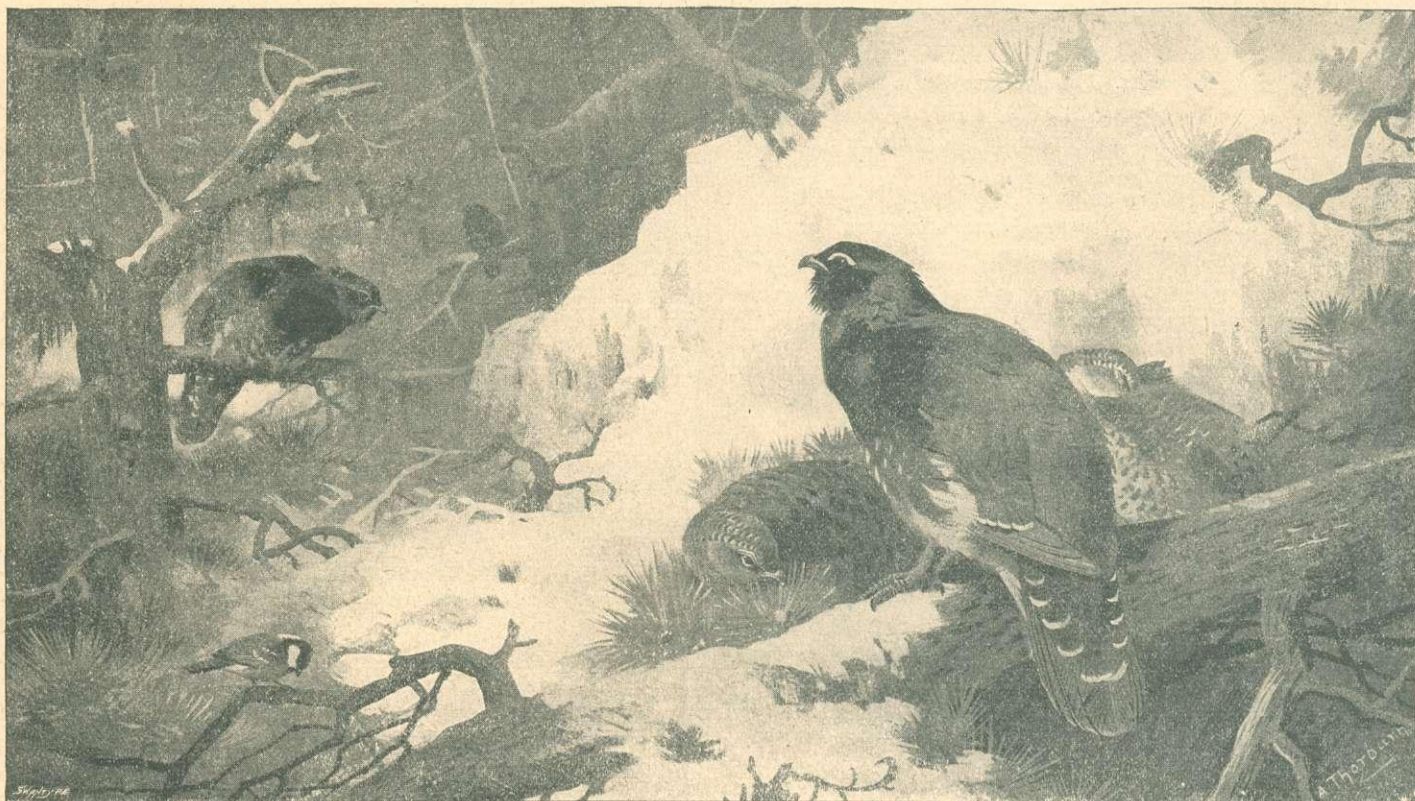
Ha már az ember egyszer elindul s nem álldogál itt-ott; biztos, hogy oda ér, ahová igyekezett.

Így jöttem én is az erdőbe, bal kezemben a festőláda, jobbomban a tábori székkal,

met s e pillanatban, nem messze tőlem, egy impozáns fajdkakas szállt be éjjeli nyugvóhelyére. Mintegy leszögezve álltam meg mozdulatlanul, nehogy elriaszszam. Azután később, a sötétségben tapogatódzva, lassan,

kodnak a kakasok. Nyomaik bőven vannak; ugyanoda szállnak le, ahol tavaly és azelőtt is küzdöttek egymással. Az időjárás is megnyugtató; szóval »minden rendben van«. — Azután folytatta az öreg: »Két ernyőt is készí-

Süketfajdok.

csöndesen visszahúzódtam a tűzhöz. — Az öreg *Bade* már itt volt és pipázott. Kérdésemre jelenti, hogy »minden rendben van«. Megtalálta a helyet, ahol reggelenként vias-

tettem, uram, jó helyeken; az egyikbe tessék beleülni reggel; könnyű lesz onnét meglőni a kakast. Én mindig úgy lövöm; megvárom, amíg elég közel jön az ernyőhöz

Reggeli hangulatot kerestem a vadregényes *kerka-menti* erdőben.

Az erdő, — mit is mondjak? — sötét és mélységesen csöndes volt. Csak itt-ott hallatszott a kíváncsi »mátyás« zörgeése, sőt ime már fejem fölött berreg s folyton kísér.

Közeledtem az erdei patakhöz, melynek egyik partszakadékos részletét már tegnap kiszemeltem, hogy lefesse.

Itt már aztán kezdett élénkülni az erdő. Egymás után szólaltak meg a kamara-énekeselek, stakkato pianisszimójukba belecsattogott néha-néha egy fülemile, de a fekete rigók sem voltak restek, tilinkózni kezdtek.

Ezt a mély és bűvös hangulatot kerestem s gyönyörködve élveztem a szebbnél-szebb effektusokat, a nyugodt, csöndes patak vizét, melybe a gyökerekkel átszótt vörös agyagpart tükröződött, melyből változatos moszatokkal benőtt gyertyán- és bükkfák finom árnyalatokkal meregették csonka és girbe-görbe tagjaikat.

Ágaik, mint a fagyos ember újjai, meggémberedve terjeszkedtek a víz tükre fölött, mintha bizony a vörös agyagpart meleg színe föl tudná őket melengetni.

Sietve raktam a színeket egymás mellé, mert már az ilyen munkával sietni kell. Mikor aztán az emelkedő nap rézsút belekukkant a nyiladékba, egyszeribe elmosolyogta magát az egész patak-mente, fodrai pajzán csobogással nyeldesték el a beszűrődő

fénykévéket, az agyagpart még jobban kipirult s a zöld moszatok, lombok, aranyreflexeket mutatva, eltakarták a faágak hibás, gémberedett tagjait.

Én pedig leharaptam egy szivar csúcsát s kimondhatatlan boldogsággal gyűjték rá s feleselni kezdtem a távolban szóló kakukkal.

A tüdőt tágító s lelket lerészegítő ózon megártott, — gyerekek képzeltem magamat ismét, ledőltem a puha fűbe és lecsukott szempilláim alól előtört a boldog ábrándok rózsás felhőiben érlelődött édes könyözön harmata...

* * *

Mikor szemeimet ismét fölnyitottam, hát látom, hogy az erdő nedves levegőjébe behatoló napsugarak fölélesztik a csalánon élő apró, fényes bogarakat, zümmögve röpködnek fejem fölött, százszerű drágakő mindmegannyi! Lelket remegtető szép látvány a fák lombjain ülő harmatcsöppek színjátéka.

A fölmelegedett nedves levegő gyöngye fuvalma megrezegteti a leveleket s a madarak ime, egyszerre elhallgatnak. Csak a röpködő rovarok zümmögése s egy elkésett róka-ugatás hallszik.

Eközben a napsugarak mindjobban áthatolnak az erdő sűrűjén, míg egyszer csak egy harmatcsöpp a fa legfelsőbb leveléről legurul; ez a harmatcsöpp a fölmelegedő levelek rez-

melyben ülök. El se hibázhatom így, mert a fehér hómezőn élesen meglátszik a nagy fekete madár... Közbe nagyokat szűröskölt a teából, amit nyújtottam neki, persze sok cukorral és még több rummal. Ez beszédessé is tette a különben szófukar oláhot... »Ha nem volna szerencséd, uram és a kakas nem jönne ernyőd közelébe, akkor még mindig ráérsz saját módod szerint a dürgő kakast meglopni«. — Igaza volt az öregnek, mindamellett aggódtam, hogy a dürgő kakast belopni aligha fogna sikerülni, mert már nagyon fagyott a hó, reggelre pedig bizonyára csak úgy ropog majd léptem alatt s bár tudtam a helyet, ahol bezállott, mégis inkább arra határoztam el magamat, hogy a leshelybe ülök. Biztatott is az öreg és folytonosan csak arról beszélt, hogy mennyivel biztosabb és kényelmesebb is a kakast a galyakból készült ernyő mögött bevárni, mint belopni, ha dürgő a fán. Csöndesen ül a vadász és vár; végre majd csak eljön a madár és akkor a földön könnyű meglőni. »Sőt«, mesélte tovább, »nemcsak kakast, de néha más vadat is kap az ember ily módon puskavégre; medvét, macskát, nyusztot is ejtettem már el az ernyőmből«. — »Ugyebár, néha tyúk is kerül az ernyő elé s aztán a harisnyádba?« Kérdeztem én az öreget, aki egyébiránt cseppet sem kívánta magáról a gyanút elhárítani; inkább azt jegyezte meg, »hogy hiszen nem is kell azt oly szigorúan venni; csak az urak teszik azt ok nélkül; tyúk ugyanis több van, mint kakas és mennyivel finomabb a jéréce húsa, mint az öreg kakasé!« Mosolyogva fejezte be ezt a mondását; bizonyosan nem kevés meglőtt tyukocskáról mesélhetne az a rozsdás flinta, ha tudna beszélni...

Igy folyt a beszélgetésünk még egy ideig, azután nyugalomra térünk. A havon kiterített fenyőgalyakból volt a pihenő helyünk. — De nem sokáig tartott ez az amúgy is nyughatatlan álmunk, mert a nagy hideg felébresztett engemet. Tűzünk kialvófélben volt. Nehány galyat dobtam a még pislogó parázsra s amint az lángra kapott, felébredt az öreg *Bade* is. Kidugta a fejét bundához hasonló »bobó«-jából, amelybe úgy behúzódott volt, mint a csiga a házába. Körülnézett és a fényes,

csillagos égről leolvasta, hogy most éjjel van. Ujból megigazította a tüzet, közelébe húzódtott és biztatott engem is, csak feküdjem le még egyszer; majd most ő virraszt, nehogy a korai órát, amelyben indulnunk kell, elmulasztjuk. Megtömte a pipáját is, én pedig ledültem a fenyőgalyakra. Azonban aludni már nem tudtam; ébren tartott képzelődésem és szinte örültem, amikor végre az öreg a tea elkészítésére kért fel. A vizet ekkor már forralta s én tehát hozzáfogtam...

Éjjel után két óra volt, amikor felkeltünk és megindultunk. A hideg éjszaka megfagyasztotta a hó felső rétegét és csak nagyon nehezen bírtam követni az öreget; ő pedig vezetett átkon-bokron, fatörzseken keresztül állhatatosan és csodálatos orientálódó képességgel. Végre a számomra készített ernyőhöz értünk és amíg kísérőm tovább haladt, addig én bevettem magamat leshelyembe. Ez egy nagy fatörzshöz támasztott és a földbe dugott, sűrű fenyőgalyakból készített, kerítésszerű ernyő volt. Bent azután leültem egy odakészített rőzsecsomóra.

Még teljesen sötét volt; a közeli tárgyakat sem bírtam megkülönböztetni, csak épen a havat láttam. Így várakozva, lassankint mindinkább tudatára jutottam annak, hogy bizony helyzetem nem a legkellemesebb és fáztam is vaczogásig a roppant hidegben. — Lassan-lassan azonban derengeni kezdett; az ernyőben az ágak között levő réseken át láttam, hogy a távoli keleten a fenyőfák fölött az ég kivilágosodik kissé. Azután, miután már számtalanszor megdörzsöltem dermedező kezeimet, a kelet világsodó láthatára már némi fényt is bocsájtott felém. Tudtam, hogy nemsokára megkezdődik már a kakasok első jelentkezése; ez a csekély világsodás felébreszti őket is álmukból. És csakugyan jól sejtettem: tak, tak-tak, tatatak! mintha messze távolból hangzott volna felém, oly halkán szólott még. Ha nem ültem volna leshelyemen, most már kellett volna indulnom, ezt a kakast belopni. Így azonban türelmesen vártam. Most már eléggé ki is világsodott és láthattam az előttem elterülő kisebb hómezőt; egyfelől sziklák és magas fenyők környezték, másfelől borókabokrok határolták.

gésétől támadó légáramban megindul, eleinte csak egyes csöppekben, de rövid vártatra egy valóságos harmat-zápor keletkezik.

Az előttem folydogáló patakból szivárvány-híd emelkedik. A patak tükre karikákat vet s ebben a némává vált erdőben, a verőfényben megindult harmatesőben a természet tündéri játékát látom.

A kristálytűzű harmatcsöppek esőjében ismét megszólalnak a madarak, nedves faágak közül kíváncsian billegettik szárnyaikat.

A remegő levelek s ingó fűszálak, az erdei virágok örömmámorban úsznak; megnyílnak a virágok kelyhei s bűbájos illatárt bocsájtanak ki magukból s a lehulló harmatcsöppeket kéjjel szörpölik föl.

A „Reggel tündére“ született meg a kristály éterben és az illatár kábító gőzében.

Élt, nőtt, dagadt minden.

Óh — de boldog voltam!

Öt perczig megfeledeztem arról, hogy ember vagyok; azaz nem éreztem, nem tudtam, hogy vagyok.

Lelkem elszenderült, elcsendesedett, miként a madarak éneke — s ha ilyen a nemlétezés boldogsága: — akkor csak minél hamarabb jöjjön el a te országod!

* * *

Ti kopasz ágai a lombját veszett fának! A ti téli szomorúságtok s csupasz ágaitok bántó kapaszkodása a ködös szürkeségbe nem a halál hideg gondolatát, hanem a boldog megsemmisülést, az isteni Nirvánát juttatja eszembe, ahol öntudatlan, önfeledten fogunk valamennyien pihenni a Nagymindenség Urának ölében!

Róth Miksa.

Részlet a baranya-megyei kerkaméni erdőből.

Az örvösrigók meg a húosrigók s feléledtek egyenkint és a közelben, távolban egyaránt megkezdték reggeli dalukat. Ezzel eltelt ismét egy kis idő, amire azután egyszerre suhogó zaj ütötte meg a fületem: egy fajtyúk egész közel fölöttem vonult el — felfelé igyekezett, valószínűleg azért, hogy még szaporítsa valamelyik a magasban dürgő kakasnak háremét; hangos szólása: bak, bak! messzire elhallatszott.

Fogságomban igen lassan múltak el a perczek; mozdulni nem igen merem; alig bírtam kék és veres kezeimből a fagyot kidörzsölni. A rigók is mind számosabban és hangosabban szóltak, mintha vetekedtek volna egymással. Izgatoit képzelődésemben már attól tartottam, hogy hiába fagyoskodom itt, mert kakas eddig a közelben nem mutatkozott. Inkább én járnék utána és nem várakoznék itt a vak szerencsére. Ily gondolatok gyötörték és közel voltam ahhoz, hogy védett helyemet elhagyjam. De mégis vártam.

Most jóval lejjebb láttam már s mintha valami nagyobb, feketés, mozgó állatot vehettem volna ki a fehér havon — de bíztam még benne; közeledett — kakas volt! Mihelyt kiért a sík hóra, meg is kezdte különös tánczát; néha magasra szökött, majd feszesen törtetett előre, közeledett felém. Néha futott, azután ismét megállt és izgatottságában a legsajátságosabb mozdulatokat végezte. Kinyújtotta nyakát-fejét, félig dürgésben magasra emelte, szárnyaival sodorta a havat és legyezőfarkát kitarta. Síma tollazata fénylett, majd ismét felborzolta és eközben mindig közelebb jutott hozzám. Pompás látvány volt s már dobogott a szívem. Le nem vettem a szememet róla; jól is láttam a fehér havon. Időnkint meg-megállt és rázta sűrű tollazatát, tipegett és neki-neki iramodott, azután ismét járta azt a sajátságos madártánczot, mindgyakrabban hallatva különös hangját, mi a vadászt lázba ejti.

Már lőtávolságban volt előttem és várva-vártam a következő pillanatokat. Megdőbbenésemre egyszerre hirtelen csak elhallgatott. Tollazata lesimult, csöndes lett és lefelé figyelt — csakugyan arrafelől hallatszott is valami nesz, mint mikor valami tördösi a hó kemény felületét, közbe-közbe egy ág ropogása... Ernyőm egy másik réséből én is arra felé tekintettem és láttam, mint szökik felfelé egy hatalmas zergebak! Már féltem, hogy ez most elzavarja tőlem a szerencsét és felhajtja a kakast. Máskor bizony puskavégre fogtam volna a bakot, oly közel volt hozzám. Azt hiszem éjszakai nyugvóhelyéről a fenyvesekbe váltott felfelé a hegygerinczre. El is tűnt nemsokára és amitől féltem, hogy elriasztja a kakast — az nem következett be. Úgy látszik jól ismerték egymást, mert a kakas nemsokára újból kezdte a dürgést.

Már elég közel volt hozzám; még egyszer jól megdörzsöltem kezeimet, azután óvatosan felemeltem térdeimen fekvő fegyveremet, kitoltam csövét és amint Diana kedvence ismét extázisba jött és sajátságos hangján

megszólt: czelba fogtam és eldőrdült lövésem... A füstön áthatolt a szemem és láttam, amint verte szárnyaival a havat; azután vége volt és ott hevert a fehér hóban.

Ez volt először és utoljára is ernyőből elejtett kakasom. Soha többet nem kívánok belőle; ily módon kakast nem lövök. Órahosszat fagyoskodni, vesztég ülni — csak most éreztem, mennyit szenvedtem ezalatt a pár óra alatt. És hátha nem is jön elég közel hozzám a kakas? hiába volt volna minden várakozásom.

Visszatértem becses zsákmányommal éjjeli tűzhelyünkhöz. Az öreg már ott ült. Kérdésemre, miért nem lőtt ő is? nyugodtan felelte, hogy ő hiába várakozott, őhöz nem jött kakas egy sem.

Épen áttekintett a felkelő nap a hegygerinczen, amikor a reggeli elkészítéséhez hozzátogtam. Már nem volt oly metsző hideg és hamar el is fogyasztottuk teánkat, meg a harapni valót. Azután ledültünk megint ágyainkra és aludtunk délig. Amikor felébredtünk, felhős volt az ég és kísérom aggódva tekintett körül. »Eső készül, nemsokára ázni fogunk; nem kívánod-e uram, hogy hazatérjünk?« kérdé tőlem. — »Én inkább maradni szeretnék, még egy kakast óhajtanék, de nem az ernyőből!« Erre az öreg figyelmeztetett, hogy holnap reggel nem fognak dürgögni a kakasok, mert eső lesz. Mindamellett ott maradtunk.

Délután szél kerekedett és csak úgy hajtotta a felhőket; majd viharra nőtt meg. Recsegett, ropogott, minden az erdőben és hajlongtak a hatalmas fenyők. Az öreg készítette tető alig védhetett meg bennünket a most megeredő eső ellen. De kibírtuk. — Kellemetlen volt az éjszakánk is; teljesen átáztunk; alig bírtam már a reggeli órákat bevárni. Végre megjött ennek az ideje is és elindultunk. — Odaálltam azután ahhoz a fenyőhöz, amelyet már előbb kiválasztottam volt magamnak és vártam, vártam, de se-

honnét se hallottam dürgést. Hiába, igaza volt az öregnek, nem fognak dürgögni a kakasok; az időjárást előre megérezték ők is. Kedvetlenülül visszatértem több órai várakozás után s íme, az öreg már megint ott ült a tűz mellett és pipázott — az én kakasom mellett pedig még egy kakas függött a tenyőtörzsön. Mára neki kedvezett a szerencse — és nehogy elrontsa azt, beleköpött a tűzbe, amikor elmesélte.

Nem volt semmi kedvünk a vizes helyen még egyszer lepihenni; összeszedelőzködtünk tehát és zsákmányul megterhelve, lefelé tartottunk. Ideje is volt már, mert megeredt a sűrű eső, amit Jupiter pluvius nyakunkba öntött.

Még sokáig visszagondoltam erre a vadászatomra, a leshelyre, kényelmetlen helyzetemre és a kízó fagyra. Soha többet ernyőből én nem kívánok löni kakast! A »hegyek fiai«, az idevaló románok azonban szeretik ezt a módját a süketfajd-kakas vadászatának.

* * *

CZYNK EDE († 1899. január 20.)

CZYNK EDE († 1899. január 20.) m. kir. postafelügyelő, ismert ornithologus és vadászati szakíró utolsó munkái közül való a fönt közölt szép leírás, melyet a boldogult egy másik közleményével együtt (melyet alkalmilag szintén hozni fogunk) kevéssel halála előtt küldött be lapunknak közlés végett. — Mint ujonnan felcsapott munkatársunk, sajnós, nem érthette már meg dolgozatai megjelenését! — Lapunk szerkesztősége a legmélyebb sajnálattal és kegyelettel áldoz Czynk Ede, a kitűnő szakíró és

felejthetetlen jóbarát emlékének — annál inkább is, mert halálával nemcsak Nimród egy igazi felkent lovagját, de szakirodalmunk egy valóban hivatott művelőjét is gyászoljuk benne. Legyen neki könnyű a föld, édes a nyugalom odalent, ahol már »nem fáj semmi.« Az emlékezés és soha el nem múló baráti kegyelet érlelje sírvirágait, melyek a könyvek nyomán fakadva elfedik majd a friss hantokat.

— A tenger réme. —

Csónakomban ülök, valami száz lépésnyire a parttól. Köröskörül simán, mozdulatlanul nyugszik a tenger. Mintha meg-

zsibbasztotta volna a nyári nap tikkasztó heve. A part felől hosszantartó, rekedt zizegés hallatszik. Kabóczák muzsikálnak unalmukban. Ez az egyetlen hang, a mely megtűri a nyári hőség néma csöndjét. Nem valami kellemes hang, de

azért mégis jól esik az embernek ebben a forró, nesztelen világban. Éjjel, a fekete messzeségből, talán szomorúan, ijesztően hangzanék. De nappal, a mikor csupa szín, csupa ragyogás körülöttünk minden, a természet bármilyen hangja is enyhítő, szinte vidító hatással van lelkünkre. Ezekben a hangokban az élet megnyilatkozását véljük fölismerni.

Tekintetem letéved a tenger csöndesen nyugvó felületére. Olyan tiszta, átlátszó a vize, hogy belátok a fenekére. Ott is hallgat minden. Pedig micsoda élet hemzseg odalent, abban a zöldes fényű, végzetlen nagy világban.

Valami négy méternyi mélységben lehet alattam a tenger-feneke. De azért tisztán látok mindent. Nem hallok azonban alulról semmit. Pedig igen sokan élnek odalent. Nekik is van örömük, fájdalmuk; ők is sürögnek-forognak, munkálkodnak, küzdenek, harcolnak. Ők is szeretik és talán gyűlölik egymást. Közöttük is akad elvete-medett, gonosz teremtés, a mely a mások élete ellen tör. És sem egy ujjongó, sem egy jajveszékítő hang nem hallatszik föl a mélységből. Milyen őszinte, milyen fenséges odalent az élet! Nincsen ott képmutatás, nincsen ott tettetés, hamis érzélem!

A napsugár áttör a víz zöldes fátyolán és derengő világosságot hint a mélységbe. Egy csapat ezüsthényű hal úszik el alattam. Nagy sebbel-lobbal iramodnak tova. Mintha kergetné őket valami. Ezeket követi egy másik csapat. Lehetnek vagy ezren. Talán többen is. Ezek is ugyanazzal a gyorsasággal úsznak el. Egy pillanat műve s valamennyi eltűnt. Megint újabb csapatok vonulnak el villámsebessen. Mintha valami tengernyi hadsereg menekülne eszeveszetten az ellenség elől. Honnan jönnek, hová mennek? Ki tudná megmondani! Ők bizonyosan nem, mert némák mindannyian.

Ime azonban egyszerre, mintha megelevenedett volna a víz. Méternyi nagyságú, gömbölyded, vastag halak bukkantak elő alattam. Annyan vannak, hogy

úszás közben szinte egymásba ütődnek. Fölről nézve csaknem úgy tűnnek föl, mint valami megriasztott, óriási birkanyáj. Sötétkék hátukat látom csupán. Tún-halak. Igen sokan vannak. Néhány perczig elfödik előlem a tenger fenekét, amíg sebes elvonulásuk tart. Azután ők is eltűnnek. Alkalmasint az imént elmenekült kisebb halak után sietnek. Micsoda öldöklést visznek majd véghez, ha utóléri a szegényeket! . . .

Ép idejekorán vonultak el a halak, mert lenn, a tenger fenekén, valami furcsa teremtésen akadt meg a szemem. Eleinte azt hittem, hogy béka. Akkorákat ugrott az istenadta. Hogyan került a szerencsétlen a tenger fenekére. Hiszen ott csakhamar elpusztul. De a békának nézett jószágnak eszeágában sincs, hogy elpusztuljon. Nagyokat ugrik, cigánykerekeket vet, végre pedig olyan mozdulatokat tesz, mintha bezzeg tánczra kerekedett volna. Ej, haj, ki a legény a csárdában! Bizonyosan így kurjongatna, ha beszélni tudna. Mátyás király idejében még alkalmasint udvari bolondot csináltak volna belőle. Olyan nagy mester a mókázásban.

Csak később vettem észre, hogy a szilaj, jó kedvében ugrándozó állat nem béka, hanem kagyló. Kagyló? S akkorákat ugrik! Szinte hihetetlennek tetszett a dolog.

Pedig csakugyan az volt. A tekenője vöröses barna színű. Külső lapján, a keskenyebb végéről kiindulva, fehér barázdák futnak végig. A teknőből oldalvást nyúlik ki a hosszú kampóban végződő, élénk piros láb. Ezzel az egy lábbal ugrik olyan nagyokat. Néha két méternyi távolságra is. Ilyenkor hosszú lábát, a hogy csak bírja, kinyújtja, a végét odatámasztja valami szilárd tárgyhoz és kampóját kiegyenesítve, az egész lábát pedig mereven kifeszítve, nagyot lök a testén. Hirtelen felpattan a talajról, mint valami gummilabda.

A tenger fővényén lomhán csoszogó, szép tengericsőrlag, az algákon sétáló ékes színű mezítelen csigák, a nesztelenül tovalibbenő fehér medúzák, fűgén eviczkelő halak, hirtelen szökdecselő, ravasz szépiák rá sem hederítenek. Mindenik a maga dolgával van elfoglalva. Bezzeg nehéz odalent is az élet, ép mint ide fent, a nap alatt. Sok ott is az ellenség. Még az sem használ, hogyha olyan sziklakemény is egynémelyiknek a háza, mint a mi ugrándozó kagylónké. Akkor is veszedelemben forog az élete. És mivelhogy a háza nem nyújt neki elég biztosságot, kapja magát és befurakodik a homokba. Csak akkor búvik elő, hogyha megéhezett s eledel után néz.

Mekkorát bámultam hát, mikor a mi ugrándozó kagylónk is hasonlóan cselekedett. Lyukat vájt a lábával a fővénybe, a tekenőjét beletolta a nyílásba s egyszerre csak a homok alá ásta magát. Alig egy pillanat műve s eltűnt.

Vajjon mi készítette erre? Miért illant el olyan hirtelen? Most már nagyobb érdeklődéssel kísértem a dolgot. Hátha valami veszedelem fenyegette. Talán bizony ellenség elől menekült?

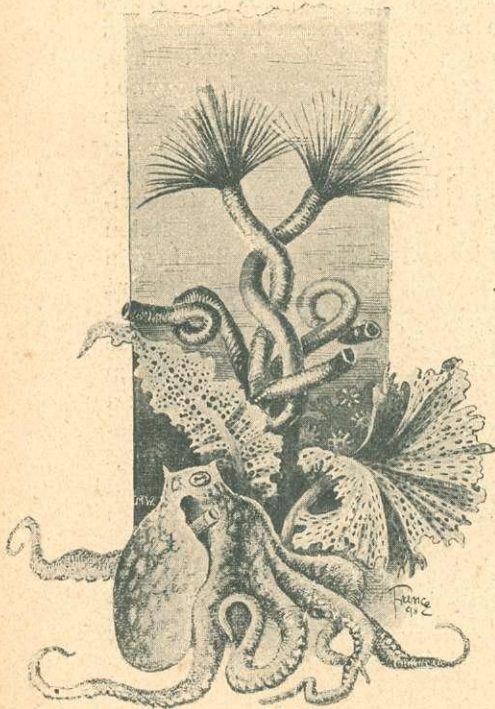
És, mintha csak eltaláltam volna. Nem messze attól a helytől, a hol a kagylót elnyelte a fővény, szokatlan nagyságú *oktopuszt* pillantottam meg. Észre sem veszem, hogyha hatalmas fejlábaival nem lódít egyet a testén. Kúpalakúan halomra hordott kövek között gubbasztott. Lábai, mint megannyi kígyó, össze voltak csavarodva. De ha nem mozdulnak meg, ezeket sem veszem észre, mert a szintük olyan volt, mint a sziklaköveké. Szürke. Csak a két szeme tűnt föl hirtelen, a hogy megpillantottam a csunya állatot. Ugy rémlett, mintha abban a perczben a magasba nézne és rám meresztené kidülledt, nagy sárga szemét.

A »polyp« fészke körül tömérdek üres kagylóhéj hevert szanaszét. De nemcsak kagylóhéj, hanem sokféle csiga, rákpánczél s egyéb állati maradvány feküdt mellette. Most már tisztában voltam azzal, hogy miért menekült el olyan hirtelen a mi kagylónk. Bizonyosan ettől a szörnyetegtől ijedt meg. Sejtette, hogy ő rá vásott a foga. Pedig jaj annak, a mely a fogai közé kerül. Ezek hatalmas két szarunemű állkapocsból állanak, a mik a papagály csőréhez hasonlítanak s olyan nagy az erejük, hogy az állat a követ is szét bírja vele zúzni. De, a mint a fészke körül heverő, teljesen ép, üres kagylóhéjából látszik, nem igen erőlteti meg magát, hogy kemény tárgyat ropogtasson meg velök. A lábain lévő szívókkal kiszívja az állatot a héjából s ez utóbbit aztán sértetlenül dobja el magától. Erről csakhamar meg is győződtem.

Valami fél óráig lestem a kagylót. Kíváncsi voltam rá, hogy mikor bukkan elő a homok alól. Ugy látszik, hogy az oktopusz is lesben állott. Mert eközben visszavonult a fészkébe, lábait elrejtette s csak a két szeme látszott ki a kőhalmoz nyílásából. Bizonyosan ő is oda nézett, a hol a kagyló eltűnt.

A homok egyszerre csak buborékot kezd vetni. Ép úgy, mint mikor kása forr a fazékban. És kevéssel utóbb nagy óvatosan előbúvik a kagyló. De ugyanabban a pillanatban ott terem a »polyp« s akárcsak a tigris, ráveti magát a kagylóra, hatalmas lábaival megragadja és a szájához emeli. Vajjon a szájába dugta-e, vagy sem, nem tudnám megmondani. Mert az állat abban a pillanatban a száját is elfődte lábaival.

Mi lesz most a kagylóval? Gondoltam magamban és feszült figyelemmel kísértem a »polyp« minden mozdulatát. Vagy egy óra mulva a csunya állat hirtelen szétveti lábait és messzire eldobja magát a kagylót. Persze már üresen. Az állatot kiszívta belőle. Vége

volt. — Alig néhány percz mulva egy rövidfarkú rákot pillantok meg, a mint a part felől közeledve, egyenest a »polyp« felé tart. Vagy egy lépésnyi távolságra lehetett tőle, mikor ez hirtelen elősurran a rejtekhelyéből és szinte hihetetlen gyorsasággal ráveti magát a rákra. Rácsavarja erős karjait és a fészkébe iparkodik vele. A szegény áldozat egy darabig kétségbeesetten vergődik s azon erőlködik, hogy kibontakozzék az ellensége karjai közül. De hasztalan. Kimerül a nehéz küzdelemben és meg se moccan többé. Erre a »polyp« nyugodtan, szinte egykedvűen, mint a ki mindennapi dolgot végzett, beczipeli a fészkébe. Persze onnan már nem kerül ki élve.

Rövid idő mulva ott hever a »polyp« háza előtt a rák szétaprított teste. A lábai, a farka, az ollói, a tora, mind üresek. Az egész rákból csak a pánczéla maradt meg. Neki csak a húsa kellett belőle.

Még egy darabig figyelemmel kísértem a falánk állatot és nagyot néztem, mikor egyszerre csak hirtelen kirohan ismét a fészkeből s villámsebessen kezd ide s tova úszkálni. Majd előre, majd hátrafelé, mint a rák. Nekem úgy tűnt föl abban a pillanatban, mint az éhségtől megveszett farkas, a mely dühöngve keresi áldozatát. Néhány halat pillantott meg nemsokára és nyilsebesen vetette magát utánuk. Nem sokáig üldözte őket, mert csakhamar utólért egyet és, mintha ott se lett volna, egy pillanat alatt már a fészkében volt a zsákmánnyal. A többi hal persze rémülten úszott tovább s alig hiszem, hogy valamikor visszatértek volna a veszedelmes ragadozó területére. Hallottam halászokat panaszkodni, hogy micsoda pusztításokat visz véghez ez a falánk állat. A hol felüli tanyáját, ott vesznie kell minden ráknak, kagylónak, csigának, hálnak. Sőt, állításuk szerint, annyira rettegnék tőle a halak, hogy örökre elhagyják azt a tájékat, a hol őt egyszer észrevették. Azt mondják, hogy nincs nálánál ragadozóbb, vérengzőbb lakója a tengernek. Ravasz, mikor lesben áll; gyors, mikor támad; vakmerő, mikor a kiszemelt áldozattal szembeszáll és kérlelhetetlen minden állat irányában, a mely hatalmas karjai közé kerül. Valóságos réme a tengernek.

A mi az útonállást illeti, a hajdani alföldi vagy bakonyi betyárok kismiskák voltak hozzá képest. Bezzeg azok sokszor megkegyelmezték az ember életének. Ez azonban irgalmat nem ismer. Nincs teremtése a tengernek, a melynek ő egyszer is megkegyelmeztet volna. Nem annyira a táplálék szerzése készíteti őt az örökös vérengzésre. Szinte szükségét érzi annak, hogy öljön. Még akkor is, ha tele a bendője. Nincs teremtése a tengernek, a melyet ő ne tekintene legyőzhető ellenségének.

A tengeri akváriumokban is erről a rossz tulajdonságáról ismerik. Valóságos véres csatákat vív a vele egy medenczében élő rákokkal, halakkal s egyéb állatokkal. E miatt aztán megesik, hogy örök remeteségre kárhóztatják. Azonban ilyenkor is élő állatokkal etetik. Mert annyira a véreben fekszik az öldöklés, hogy talán elpusztulna, ha nem bírná kielégíteni minden nap ezt a veszedelmes szenvedélyét. Tovább figyeltem volna még a harcziás természetű állatot, de a part felől hirtelen szellő kerekedett és felborzolta a tenger síma felületét. Nem láttam többé a fenekét. A part olajfái között még egyre szólt a kabóczák vidám muzsikája. Mikor a partra léptem, szép sárga pillangó röppent föl előttem. Magasra szállt s bolondos jókedvvel karikázott a ragyogó verőfényben. Valami madár csapott rá hirtelen és elvitte, talán a fészkébe. Ekkor eszembe jutott az én kis ugrándozó kagylóm. Ilyen az élet!

Garádi Viktor.

A dolgozó méh szájrészei, lába és fulánkja.

Kifáradhatlan szorgalom, czélszerű munkafelosztás, tisztaság, önfeláldozás a közjóért, az ivadékról való gondozás mind-megannyi tulajdonság, mely a méheket különösen jellemzi. Társas együttélésük és együttmunkálkodásuk pedig bámulatba ejt minket. Mindezen dolgokról, valamint testük szerkezetéről már annyit írtak, hogy a megjelent művekkel egy egész könyvtárt lehetne megtölteni s mégis ki merné megmondani, hogy ezen bámulatos gépezetnek minden kis kerekét ösmeri s hogy a méhre vonatkozólag tudásunk épületében már egyetlen sötét kamra vagy zugocska sincsen!

Mikroszkópi vizsgálódásunk tárgyát ezuttal a dolgozó-méh szájrészei, hátsó lába és fulánkja fogja képezni: ezek azok a preparátumok, melyeket középiskolai előadásoknál is leggyakrabban bemutatnak.

Czélszerű, ha ismerős méhésztől néhány fiatal dolgozó-méhet kérünk el, mert ezek nem oly sötétek és kopottak, mint a régiek; az állatokat alkoholban megöljük. Előállítandó készítményeinkhez vágjuk le a fej alsó részét, úgy, hogy a vágás a szemeket alsó harmadukban érje; a hátsó lábakat akár egészen is vehetjük, de elégséges a lábszár az utána következő lábfejjel is. A fulánk kikészítéséhez a méh potrohának utolsó harmadát vesszük, melyet üveglemezre helyezve, preparáló tűkkel szétbontunk, mire csakhamar megeljük az igen vékony, de azért jól látható fulánkot, melynek felső kiszélesedett részén majdnem mindig ott fogjuk találni a fehéres színű méreghólyagot is. Mindezen részek a már ismert módszer szerint (káliilug, víz, alkohol, terpentín-olaj, kanadai balzsam) kezelendők.*) Itt csak azt jegyezzük még meg, hogy ilyféle készítmények az említett kezelés után olykor kissé meghajolnak, egyik-másik részük kissé felfelé áll s rendszeren oly merevek, hogy a fedőlemez nyomása nem elegendő leszorításukhoz; ilyenkor az úgynevezett *kompreszoriummal* segítünk. Ezek szerkezete nagyon különböző lehet; mi azonban nem is reflektálunk valami komplikált készülékre, hanem egyszerűen segítünk magunkon. Ha a megvizsgálendő tárgyat kanadai balzsamba zárva és fedőlemezzel letakarva, nem símul egészen le a két üveglemez közé, akkor keresünk magunknak valami kissé súlyosabb tárgyat, például ólomdarabkát, vassrófot vagy más hasonlót s ezt helyezük óvatosan a fedőlemezre. Hogy a nehezeknek használt tárgynak kisebbnek kell lennie, mint a fedőlemeznek, az természetes. Nagyon czélszerűen lehet e czélra közönséges kémlecső (eprouvett) állványt használni, mint a milyen minden laboratóriumban található. A készítményt úgy fektetjük az állványra, hogy a kémlecső alsó, legömbölyített vége épen a fedőlemez kellő közepét érintse; ha a pusztá kémlecső nyomása csekély volna, úgy a beléje öntött néhány csepp higanyval azt tetszésünk szerint fokozhatjuk. A fedőlemez leszorításának ezen módja rendkívül praktikus — épen azért, mert egészen tetszésünktől tüg a nyomás módosítása, amellett oly egyszerű, hogy bátran

ajánlhatjuk minden kezdőnek is. Készítményeinket 24—36 óráig hagyjuk a kompreszorium alatt, azután kivehetjük s megvizsgálhatjuk, amikor a következőkre vagyunk figyelemmel:

1. *A szájrészek.* Ezen készítmény áttekintésére csekély (15—25-szörös) nagyítás elegendő. Tövükön, vagyis a fej alsó végén keskeny, harántul álló lemezke látható, melynek felső széle egyenes, alsó széle pedig gyengén domború és szőröcskékkel van berakva, ez a méh *felső ajka*. Tőle jobbra-balra egy-egy sötétebb színű, majdnem cipőalakú képlet van mozgékonyan beillesztve, ezek a *felső állkapcsok* vagy *rágók*, melyeket a méh nagyon sokféleképen használhat, így péld. a portokok felmetszésére, a száraz eledel összeaprítására, az építkezés és bontásnál a viasz *vágására*, a hulladékok, elhalt méhek, nemkülönben a herék kiczipelésére és sok más egyébre is szolgálnak.

A rágók mellett — a középvonal felé — találjuk az *alsó állkapcsokat*. Tövük sötétebb, félhenger alakú és kivájt, úgy, hogy avval a közöttük fekvő nyelv tövét körülfoghatják. Alsó részük szakasztott olyan, mint valami orvosi műtökés pengéje. Ezen pengék külső része sárga színű, belső része majdnem víztiszta átlátszó; külső szélükön, valamint középső vonaluk szőröcskékkel vannak berakva. A pengék felső végükön apró kis nyulványt — *tapogatót* viselnek. Az alsó állkapcsok között találjuk az *alsó ajkat* vagy *nyelvet tapogatóival*, vagyis *falámaival*. A tapogatók négyizűek, az első íz leghosszabb, a második körülbelül csak fél akkora, a harmadik és negyedik nagyon rövid. Ezen tapogatók belső oldalukon kivájtak, úgy hogy a nyelvet körülfoghatják. Közöttük fekszik maga a *nyelv*, mely valamennyi szájrész között leghosszabb. Könnyen láthatjuk, hogy a nyelv haránt-rovátkás és különösen alsó felében erősen szőrös. Vége kiszélesedett, tüskés kanálkát képez, melynek pontosabb megfigyelésére erősebb (200-szoros) nagyítást kell használnunk. A nyelv segítségével veszi fel a méh a mézet és az egyéb, folyékony táplálóanyagokat. Működése részint nyalásra szorítkozik, részint pedig — s ilyenkor a tapogatók és többi szájrészek szorosan körülfogják — olyan, mint valami szívó

A) A dolgozó méh szájrészei 25-szörös nagyításnál, még pedig: a) rágó; b) alsó állkapocs; c) az alsó ajak tapogatói; d) nyelv. A.) A nyelv vége 220-szoros nagyításnál. B) A dolgozó méh hátsó lábának vége, 25-szörös nagyításnál: a) a lábszár alsó vége; b) a kefécske; c) a lábvég többi négy íze. C) A fulánk 220-szoros nagyításnál. D) Angol varrótü hegye, ugyan ilyen nagyításnál.

*) Lásd „Természet“ I. évf. XIX. szám. „Valami a cserebogárról.“

és nyomó szivattyúé. Végre megjegyezzük, hogy a hereméhek és a királynének szájrészei kisebbek, különösen nyelvük nem oly hosszú.

2. *A láb.* A dolgozó méhek hátsó lábai rendkívül érdekes gyűjtőkészülékkel bírnak, mely főbb vonásaiban a következő. A lábszár külső oldalán már jó lupéval is hosszúkás mélyedést fogunk látni; az a *kosárka*, mely az összegyűjtött virággör befogadására való. A lábszár végén van a *lábvégnék* hosszúkás, négyszög alakú első íze, melyet a lábszártól mély bevágódás különít el. Készítményünkön különösen erre legyünk figyelemmel. A használandó nagyítás itt is ugyanaz, mint az előbbeni preparátumnál (15—20). Az említett bevágódás felső szélén egy sor erős, lapos sertét fogunk találni. Maga a lábvégnék első ízének belső felülete pedig 8—9 sor, szorosan egymás mellett álló szőröcsével van fedve úgy, hogy első megtekintésre is szemünkbe tűnik ezen rész hasonlatossága valami kefével, amiért is találón *kefécskének* nevezzük. Főleg a virággör összesöpítésére, valamint testük tisztítására, lekefézésére szolgál a méheknek. A lábvégnék többi négy íze sokkal kisebb és keskenyebb, az utolsó iz két fogas karmot és ezek között tapadó korongot visel. A herék- és a királynőnél ezen gyűjtőkészülék kisebb, különösen a kefécskén nagyon elsatnyultak a szőröcsék.

3. *A fulánk.* Mint általánosan ismeretes, a dolgozó méh és királyné potrohában apró, hegyes, de rendkívül hathatós fegyvert — *fulánkot* visel, mely felső részén méreghólyaggal függ össze. Ha a méh szúr, a méreg az ejtett sebbe ömlik, miáltal nagy fájdalmat és gyuladást okoz.

A fulánk és a hozzá tartozó mellékreszek meglehetősen komplikált szerkezetűek; mi itt csak a tulajdonképeni fulánkot fogjuk röviden ismertetni. Maga a fulánk három részből áll, úgymint az úgynevezett *hüvelyből*, mely felsővet képez és annak párkányain mozgatható két *szuronyból*. A két szurony szorosan egymás mellett fekszik és a hüvelyt felülről zárja, miáltal egész csatorna származik, melyen a méreg keresztülfolyik.

A hüvely is, meg a szuronyok is visszafelé álló horgocskákkal (az előbbeni 1-2-vel, az utóbbiak 9-11-el) vannak ellátva. Ha a méh szúr, ezek oly erősen tartják a fulánkot vissza, hogy a méh ezt nem húzhatja többé ki a sebből, hanem belső szerveinek egy részével kitépi saját testéből, ami azután csakhamar halálát is okozza. A fulánk megvizsgálására erősebb (200—220-szoros) nagyítást kell használnunk. A mellékelt rajzunkban az egyik szurony természetes helyzetben van a hüvely párkányán s ezen a horgocskák felülről láthatók; a másik szurony oldalvást fekszik s ezen különösen jól látjuk a visszafelé álló horgocskákat. Hogy milyen hegyes és finom a szurony, azt legjobban megítélhetjük, ha valami általánosan ismert, nagyon hegyes eszközzel — a varrótüvel hasonlítjuk össze. A mellékelt ábrában *D*) egy finom angol varrótünek a hegyét rajzoltuk le ugyanazon nagyításnál, mint magát a fulánkot. Egy tekintet a képre arról győz meg bennünket, hogy a tü hegye távolró sem éri el a fulánk finomságát, mint általában a tárgyalt részek mind oly bámulatos szerkezetűek, hogy szemlélésüknél a gondolkodó ember okvetetlenül meghajol e csudák teremtője előtt!

Kohaut.

ÁLLATÉLET ÁPRILISBAN.

I. Madarélet.

E hóban már a tavaszi madármozgalom a végbefejezés határai között mozog, noha a fölvonulás időtartama némely fajra nézve kiterjed május havának egy részére is. A kései fajok hulladozó mozgalmá azonban afféle utólagos, alig számbavehető mozzanat jellegével bír csak, melyet észrevenni is alig lehet — E hó második fele a legpezsgőbb lokális állatéletnek a korszaka inkább, mint a vonulásé, tudniillik kezdetét veszi a párosodás és a családalapítás nagy munkája, mely már ezidőtájt a nálunk csak átvonuló madaraknál is jelentkezik s húzásuk nyilván nem egyéb: nászútnál. A vízimadarak, különösen a kacsák, e hóban szinte már nagyobbbrészt a szerelmi élet édes nyügének hatalma alatt állanak, de nem csak a »káka tövének«, hanem erdők fáin, csalitok bokrain s ringó füvek között is egyre készül a madárszerelen csendes otthona: a kis fészkek, sőt némely madár már tojásait melengeti s várja nagy szeretettel, mohó vágygyal, miként válik testté az az ige, mely szívében fogamzott: várja kedves magzatának születését, hogy aztán azokra pazarolja összes szeretetének minden kincseit. — A ragadozók nagyobb része ugyan még párzik, de azért a legtöbb már e hóban fészkekre kerül, így a varjúk is — s ha nem is vesszük épen szószerint a népdal állítását, de körülbelül majdnem igaza van, mikor azt mondja:

»Nagypénteken mossa holló a fiát ...»

Legalább a délvidéken ugyanis a hollónak igen korán vannak fiai; — neki, meg a vércsének. A »hosszúcsőrű«-ről meg épen azt tartják a vadászok, hogy:

»Quasimódó vasárnapján,
A szalonka ül tojásán.«

De tényleg e hóban tojását üli a sárszalonka is, a nagy madarak közül pedig a daru; a lúd még fészkel, — aztán a túzok és hó végével sokszor, a vadlud pláne; de a fajdfélék is e hó végén többnyire már tojnak. Persze a korai fészkelés a korai kitavaszkodás és illetve állandó jó időjárással áll kapcsolatban. *L. K.*

2. Halak és halászat.

Márczius elseje óta már nem szabad a nemes lazac-félék két ivófélben levő fajtát — a hegyi patakok zászólós urát, a pénzes pért (*Thymalus vezillifer*) és a lazacok óriását, a pisztráng-féle dunai galóczát halászni. Márczius 15-ike a szent szabadság napja — a balatoni április elseje pedig meghozta az összes közgazdaságilag fontos halainknak a teljes nyugalmat és biztonságot. Hangosan szóló országos törvény védi e napoktól kezdve három hónapon át az arra méltó néma lakóit az édesvizeknek. Rá is szorulnak az Istennek jó kedvében teremtett, gondozást nem igénylő ajándékai az emberi törvény védelmére, ha meggondoljuk, hogy mennyire megváltozik egész lényük e különben nagyon is félnék, túlóvatos, rejtett életmódú, gyorsmozgású vízi szárnyasoknak épen az ivás idejekor, a mikor nemcsak saját énjüknek, hanem utódjaik életéről van szó. Még a mélyebb vizeket lakó fajok is ilyenkor a sekélyebb, a naptól könnyen átmelegedő, vízi növényekkel benőtt kiöntéseket és rétségeket keresik fel és pedig oly tömegesen, hogy csaknem kézzel foghatjuk ki őket. Ivás vagy »fürdés« közben a nászruhába öltözött anyahal rára kja százezerekre menő ikráit a vízi növényekre és a teljes díszben ragyogó apahal tejével megtermékenyíti őket. Bár halászaink is belátják a tilalmi időszak betartásának üdvös voltát, mégis panaszkodnak, hogy ez a nagy böjttel egy időre esik, a mikor a halat legjobban értékesíteni tudnák. Nem is csoda, ha elgondoljuk, hogy a nagyböjttben még a szegény ember is feljogosítva érzi magát a manapság drágasága miatt csemegeaszamba menő halevésre. A maga nemében eredeti és talán idevágó magyar idézetet olvastam nemrégiben egy német könyvben:

»Duna pontyja, Tisza kecsége,
Ipol csukája legjobb böjt,
Ha szerémi borba fött.« —

Németajkú hazánkfia, ki a halnak és versnek kedvelője volt egyaránt, úgy látszik jobban értett a magyar halevéshez, mint a magyar poetika és — grammatikához. Reménylen, nem vádolnak igazságtalansággal következtetésem miatt. — Április a ragadozó, tuskésszárnyú, fésűs pénzű, izletes húsú halak fővási szezonja. E hónapban ívik az édesvizek tigrise, a falánk csapó sügér (*Perca fluviatilis*); a halak kozmopolitájának mondható ezen nagy földrajzi elterjedéssel bíró — *ubi bene, ibi patria* elvet valló hal. — Ugyancsak e hónapban végzik el ivásukat a kevésbé ismert buczók is. Két fajtát különböztetik meg ezen fogas stüllő alakjára emlékeztető vízi ragadozóknak.

— A német buczó (*Aspro vulgaris*) — orsóhal, buczók, durbancs, kerékszeg, németkocz, nemhal, orsófark, orsófarkuhál, ráspolyhal, répahal — az egyik. Nyújtott testéről, lapos fejről, orsószertien vékony farkáról, rézsztüntösen keresztbe futó pástzáiról és arról, hogy az első sörényűszojában csak 8–9 úszósugár van, könnyen megkülönböztethetjük ezen 20 cm. hosszúságú halat közeli faj-rokonától. — A jóval nagyobb, 35 cm. hosszú magyar buczó (*Aspro Zingel*) czingli, gócz, kócz, kóczhal, kócz, kosz, magyar-kócz, már nem oly karcsu alak és az első hátsörényűszojában 13–14 sugár van. Mindkét kítűnő ízű hússal bíró faj, arról nevezetes, hogy csaknem kizárólag a Duna vízhálózatának mélyebb vízi folyóiban terem. — Áprilisban tartja nászünnepejét a zömök, íves hátú, tompa orrú vágó durbincs (*Acerina cernua*) is; erről már a téli halászat alkalmával részletesen megemlékeztünk. Faji rokona, a nyújtott testű, oldalról tekintve ékalakú, oldalain három keskeny vízszintes, csíkszerű rajzzal díszített selymes durbincs (*Acerina Schreitzer*) — borsóka, ilonahal, ilonakeszeg, serincz, srácz, sráczhal, srécz, varsinta, vaskó — szintén most ívik; valóságos dunai speciálitás, mely kizárólag e folyam vízhálózatából ismeretes. — Hegyes vidékeink homokos és kavicsos alzatú pisztrángos vizeiben él a héj nélkül való, nyálkás botos különféle (*Cottus gobio*) — békahal, ebhal, kolt, kophal, kopsa, kutyahal, ördögahal. — Békaszertien lapított fej, czövek alakú test, két egymással összekötött hátsörényűszo jellemzi ezen pisztráng-ikra pusztító, 12 cm. nagyságú elörsötét színű halat. — Ha egy ilyen lapos fejű szörnyeteget látok, mindannyiszor felujlok bennem az a gondolat, hogy az nem lehet valódi édesvízi alak, annyira eltér a mi, külső alakra többé-kevésbé megegyező halainktól. Ugy vagyok vele, mint a bivaly látásával, melyet sehogysz tudok modern állatnak tekinteni és valahányszor egyet látok, mindannyiszor az antidiuviális korszakba képelem magamat. És tényleg a pánczélosarczúak családjának mintegy 40 faja csaknem mind a tengerekben él; édes vizekben alig 2–3 faj tartózkodik. A botos különféle azon kivételes halak közé tartozik, a mely ikrája számára kövekből és vízínövényekből fészket rak. A hím a nőstény által áprilisban lerakott ikrát 4–5 héti önfeláldozással, minden veszedelmet megvetve őrzi. A gondos apa a fészket csak annyi időre hagyja el, míg préda után lát és csakhamar visszatér. Veszély alkalmával a turkáló botba vagy vesszőbe beleharap és inkább a sző szoros értelmében agyonüti magát ikrái mellett, de fészket még sem hagyja el. Ha nőstény közeledik a fészkekhez, azt kellő udvariassággal és előzékenységgel fogadja a czerberus, de ha egy másik hím merészkedik oda tolakodni, elkeseredett párbaj veszi kezdetét, mely után a felek nem szoktak kibékülni és sértetlenül eltávoznak, hanem a vetélytársak valamelyike a harc-téren halva marad. Sokszor fogtak már ki ilyen végkimerültség párbajozó különféleket és a győztes fél vetélytársának a fejét még mindig szájában tartotta, de elnyelni nem bírta. Botba ütött közönséges villával szigonyozzák a sebes mozgású kis halat, mely egyik kő alul a másikig szokott nem ivó állapotban menekülni. *Herman Ottó* azt hiszi, hogy innen származik székely neve: a botos különféle.

— Húsa főve vöröses és jó ízű, de csak a szegénység eledele; csalmak kítűnő; Oroszországban váltóláz és viperaharapás ellen használják a nép és amulettként a nyakán is hordja. Ha a jóval nagyobb pisztráng megtámadja, kopoltyú-

iveit felfujja és felállított tuskés kopoltyufedeleke menti meg a biztos haláltól. — Hegyi patakjainkban még egy másik faj is él, mely életmódra megegyezik fajtársával, ez a czifra különféle (*Cottus poecilopus*). Ennek hasúszószárnya hosszabb s visszahajtvá eléri a hügygyót (míg a *C. gobionánál* nem), a hasúszószárnymindig keresztben csikos és a többi sugárzat is szembetűnően tarka. — A fogas stüllő és a kőstüllő is megteszi az előkészületeket az ivásra és óriási területeket bejár, hogy ikráinak alkalmas helyet találjon; ikráit azonban csak nagyon kedvező időjárás mellett rakja le e hónap vége felé A Fekete-tengerből hozzánk átvándorolt tarka gébet (*Gobius mormoratus*), melyet eddigelé csak az Ó-Buda melletti hévízből, a pozsonyi Dunából, Morvából és a Balatonból ismerünk, szintén áprilisban gondoskodik fajfentartásáról. Ezen 8 cm. hosszú, sötét színű, ritka magyar halacszkának, mely egybeforrott hasúszószárnyminkább csuszkal mint úszik — rajza is megjelent a »Természet« tavalvi évfolyamában; — nagy köszönettel fogadná folyóiratunk, ha megtalálójá beküldené hozzánk ezen érdekes életű turistát. — Lazacra és pisztrángra szeptember elsejéig horgászhatunk.

Vuiskits György dr.

3. Rovarok.

Most már visszatérhetetlen erővel indul meg a rovarok élénkebb élete. Márciusban még lehet hó és hideg egész hónapban át, de áprilisban, ha előbb nem, föl kell ébrednie a megdermedt természetnek. A mi e hónapnak különös bájta kölcsönöz, az a hártázzsárnyú rovarok (méhek, darazsak) fölélnkülése, melyek szorgalmasan látogatják a most már százezernyi, sőt milliónyi tarka-barka virágban rejlő nektárt és virágpórt. A virág-méhek (*Bombus*, *Xylocopa*), az *Andrenák*, *Halictusok*, *Osmiák*, *Anthophorák* fokozatosan nagyobb számmal jelennek meg, minél inkább halad az idő a hónap vége felé.

A hangyák milliárdjai sürögnek-forognak mindenfelé, lépten-nyomon, a hol fészkeik vannak, de nagyobb vándorlásokat még most nem szeretnek tenni. A levéldarazsak különösen a hegyvidékek völgyeiben és a hegyek déli lejtőin számos fajban jelennek meg. Ugyanígy a fürkésző darazsak is. Az ásodarazsak és az aranydarazsak azonban még csak a későbbi hónapokban tártják élénk mozgalmat életmódjukat. — A dongóméhekkel és a társasan élő darazsakból (*Vespidae*) most csak a kitelelt és még a mult évben megtermékenyített nőstények mutatkoznak, melyek mindegyike, ha valami baj nem éri, új törzset fog az idén alapítani. A nemi élet lüktetése már nagyon is észrevehető a rovarok közt: pázás lépten-nyomon látható. — Az áprilisi fajok egyébiránt legnagyobbbrészt a bogaraktól (*Coleoptera*) kerülnek ki. Ezek tényleg olyan nagy számmal jelentkeznek, hogy egy ilyen kis tudósítás keretébe még a családok felsorolása sem férne bele. A megelőző ez évi tudósításban említett családok még mindig uralkodnak. De föllépnak már a levélbogarak is, például a topolyfaleveleken élő, vérvörös szárnyfedőjű *Melasoma (Lina) populi* és a luczernaföldeket károsító *hatpetyves levélbogár*, melyet a laikusok többnyire a hétpetyves bődével tévesztenek össze. — A kendermagbogár (*Peritelus familiaris*) megkezdte a szőlő és a gyümölcsfák rügyeinek kirágását, de csak a homokos talajokon. A futóbogarok és az orrmányosak egyre nagyobb fajszámban jelentkeznek. A zöld, kék, rézvörös és aranyosszínű *Rhynchites*-fajok különösen gyümölcsfákon várják már a virágzás idejét és jó lesz őket alátartott megfordított esernyőbe rázni és ártalmatlanokká tenni, mielőtt ők árthatnának a gyümölcsstermésnek. De vigyázzunk, hogy velük együtt sok hasznos bogarat is meg ne ölünk, különösen a bődéket és a lencsesziszikhez némileg hasonló *Brachytarsus*-fajokat, mely utóbbiak a pajzstetvekben élőködnek. A hó vége felé megjelenik a cserebogár is és épen az 1899-iki év volna a magyar Alföld nagy részén cserebogár-estendő; azért intézkedjünk idején, hogy rajzáskor mindjárt nekifoghassunk az irtásnak. — A szörös virágbogár (*Epicometis hirta*) óriási tömegekben lepi el a virágzó kőkénybokrát és általában majdnem minden virágot, a gyümölcsfákét sem véve ki. — A légyek rendjéből már szépecskén mutatkoznak a tavaszi fajok, noha úgy igazán csak májusban fognak hemzsegni. A *hesszeni légy* rajai most lepi el a fertőzött vidékek vetéseit és a rovarformák felismeréséhez hozzá nem szokott laikus szem nem győz

csodálkozni a fölött, hogy mit keres az a tömérdek »törpe-szunnyog« épen a búzatablákon, ahol pedig még marha sem legel. — A lomha, szénfekete színű *Bibio Marci* is megjelenik a bokrokon és fákon; rokona, a *B. hortulanus*, melynek nősténye narancsszínű, később, májusban szokott társaságokba verődni a papsapkabokor és egyéb fák és bokrok virágain. — A ragadozó legyek a kis *Platypalpusoktól* a nagyobb *Empis-fajokig* tömegesen lépnek föl, egyik a másik után. A házakban található közönséges kétszárnyúak is, noha még nagyon szórványosan, előbukkannak; a szobalégy nagy szerényen jelentkezik, de alig bánt bennünket, mintha nem is az a faj volna, mely júliustól októberig, mikor sok van belőle, olyan makacs impertinenciával boszant bennünket. A szoba ablakaiban, kivált reggel, egyéb légyfajok is röpködnek; ilyenek a *Cyrtoneura stabulans*, a *Homalomyia canicularis*, *Pollenia-fajok* és dongólegyek. Nos, és a kedves szúnyogfélék is megkezdik kalandozásaitak enyhe estéken. A *lepkékből* még kevés faj mutatkozik kifejlődött állapotban; mindamellett még a kezdő lepkegyűjtő is talál néhány szembeötölő fajt, mert nemcsak a rókapillangó egyes példányai telelnék ki, hanem a *nappali pávaszem (Vanessa Jo)*, a *csalánpillangó (V. urticae)*, sőt a *gyászköpeny (V. Antiopa)* is hébe-korba. A szép *Thais Polyxena*-t nemcsak áprilisban, de márciusban is találtam már röpülni. — Leghatalmasabb lepkénk, a

nagy éjjeli pávaszem (Saturnia pyri) csak májustól fogva jelenik ugyan meg, de kisebb rokonai, a *gyertyán-pávaszem (S. Carpiii)* és *kökény-pávaszem (S. spini)* már áprilisban is mutatkoznak. A *hemipterák* (poloskák, levéltetvek, kis kabócák) életében nagy az élénkség; talán még nagyobb, mint a bogarakéban. A kitelelt fajok nagy része az ivadék létrehozásának ösztönétől van eltelve. Elég a napsütötte szárazabb helyeken a növényhulladékot kissé eltisztogatnunk és pár percz múlva — kedvező esetben — tuczatszámra fognak előttünk mozogni a fajokban nem szegény efféle állatok, persze nagyrészt azok, melyeket már szeptemberben is találtunk ugyane helyeken. A vízi poloskák közül különösen a hátukon úszó nagyobb fajok produkálnak a naptól melegített sekélyebb vizekben élénk játékot, melyet megnézni, ha sokan rajzanak egy tömegben, igen mulatságos dolog. — Az egyenes- és reczészárnyuakról még kevés hír; nagy részük vagy peteállapotban szunnyad még, vagy pedig gyermekkorát éli az egymást érő vedlések időközében. Persze ugyanezt mondhatjuk a többi rovarrend legtöbb fajáról is, mert hiszen az április a következő hónapokhoz képest hazánkban még szegény a kifejlődött rovarfajok tekintetében, bár a rovarkedvelő máris igen szép anyagot talál jegyzeti és gyűjteménye számára.

Sajó Károly.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Verébháború. A folyó télen Szegednek talán összes verebei minden délután a szépen befásított »Széchenyi-térre« gyűltek össze kisebb-nagyobb csapatokban és itt a különféle díszfák és bokrokon alá- és felröpködve, csicseregve, mozgalmukkal valóban vidám látványosságot nyújtottak, — persze csak annak, akit a politikán kívül a természet is érdekel. — A verebek ezen mulatozása persze csak szürkületig tartott, amikor aztán egyes csapatokban a szomszédos, a négy világrész felé magas házakkal körülzárt »Klauszál-térre« repültek, ott a házak magasabb párkányzatai és ornamentumain az egyes — talán melegebb — helyekért még egy ideig egymással viaskodva, elhelyezkedének, ezerekre menő sokaságban gyűlve össze. Csakhogy minden este az első érkező verébcapatokkal majdnem egyidőben, különféle irányból, háztető magasságban megjelent három kisebb ragadozó madár is, előbb csak kémlelődve, oly hamar eltűnve, mint újonnan megjelenve és azután kezdődött a vadászat a verebekre. Vagy reácsaptak a már elhelyezkedettek, vagy azokat felzavarva, a repülőket támadták meg. A verebek ilyenkor, a mindenesti támadáshoz már hozzászokva, rendszeren a felső párkányzatokról gyorsan az alsóbbakra szálltak alá nagy tömegekben, mivel oda a három orvmadár sohasem követte őket és csak az ügyetlenebb, még be nem szállott, vagy repdeső verebekre csaptak és amikor a három latormadár mindegyike egy-egy verebet fogott és más házak tetői felé elcipelte, ért végett az esti előadás és attól fogva a verebek nyugodtan maradhattak. Hogy mely fajhoz tartozott a három orvmadár, nem sikerült meghatároznom, mert a szürkülő est és a magasság meggátolt benne, csak azt lehetett formájukból biztosan kivenni, hogy mind a három más-más fajhoz tartozott. Azt is vettem észre, hogy az egyik rövid, széles szárnyú és farktollú orvmadár inkább a már ülő verebeket fogdosta, a másik kettő hosszabb, keskenyebb szárnyú és farktollú (tehát sólyomféle) kizárólag az előbb felzavart, azután repdeső verebekből szedte mindesteli zsákmányát. — Az első estéken csak néhány csavargó hordár és gyermek képezte a leírt jeleneteknek néző publikumát, később aztán már egy-egy uriember is leste a verebek és ragadozók jövetelét, úgy hogy aztán esténként rendes publikum gyűlt össze a látványosság figyélésére, mely egy félóránál alig tartott tovább. Nevezetes az, hogy

a város összes verebei gyűltek ott össze, mert olyankor, amint azt megfigyeltem, sehol más helyen nem lehetett látni egyet sem.

Steinwaller Ödön.

A három fajhoz tartozó orvmadár közül az, a melyik csak ültében fogta zsákmányát: valószínűleg *karvaly (Accipiter nisus)*, a másik kettő pedig sólyom-féle, névleg az egyik *verebész sólyom (Falco regulus [aeson])*, a másik pedig *vörös vércse (Cerchneis tinnunculla)* volt.

L. K.

A harkályról. A harkály régidőktől fogva a nép kedvence. És joggal, mert mindenesetre a hasznos madarak közé tartozik azon kártékony rovarok pusztítása által, melyek az erdei fákat össze-vissza fúrják. Azért rendén van, hogy a harkályokat kímélik. De hogy erdeinknek ez a szorgalmas kis ácsa néha-néha kárt is okozhat, azt az alábbi dolgokból következtethetjük. Ha azt a kérdést vetjük fel, hogy lehet az, hogy a harkály mindig rátalál a beteg fákra? azt kell gondolnunk, hogy a beteg fák kergűknek, törzsüknek különös volta által tűnnek föl a harkálynak. De az az eset is előfordulhat, hogy egy egészséges fa is hasonló külsejű s akkor azt is megvagdossák a harkályok, miáltal mindenesetre kárt okoznak benne. És tényleg fordultak elő ilyen esetek. Volt például egy bükkfa-sarj-erdőben egy egyedül álló hársfa, körülbelül 30 cm. átmérőjű, tökéletesen egészséges, úgy, hogy semmi esetre sem nyújthatott táplálékot a harkálynak. Daczára annak úgy össze-vissza volt vagdosva a fácska törzse és ágai, hogy nagyon meg volt ez által gátolva fejlődésében. Ilyen megfigyelések magyarázzák meg, hogy régen miért tartották a harkályt olyan nagyon kártékony madárnak, annyira, hogy a 18. század végéig Németországban minden meglőtt harkályért 3 $\frac{3}{4}$ ezüst garast fizettek.

A nemnek tetszés szerinti megválasztása. Nagy feltűnést keltett egy bécsi tudósnek a közleménye, mely szerint a létrehozandó ivadék nemének megválasztása lehetséges volna. Nussbaum egy sugárállatkán végezte kísérleteit (*Hydatina senta*). Ezen állatocskák között rendszeren csak nőstényeket lehet találni, melyek parthenogenetikai úton szaporodnak, azaz a lerakott tojásokból annélkül, hogy meg volnának termékenyítve, újra nőstények lesznek. Ez a tolyamat azonban csak akkor történik az imént leírt módon, ha a sugárállatkák víztartójában

még elég a táplálék. Ha a nőtények éhséget szenvednek, akkor az általuk lerakott tojásokból nem nőtények, hanem hímek lesznek. Ezekből a megfigyelésekből kiténik, hogy a Hydatina sentanál a *nem* egészen a táplálkozástól függ, úgy hogy a vizsgálónak hatalmában áll sovány, vagy bőséges táplálék által hím vagy nőtény sugárállatkákat tenyészteni.

A fogoly alkalmazkodó képessége. Hamburg városától meglehetősen távol eső Uhlenhorst és Winterhunde nevű külvárosokban, a gyártelepek közvetlen közelében, nagy kiterjedésű rétek és szántóföldek terülnek el, néhol berkekkel megszakítva. Itt-ott elszórva látható egy kis ház, egy kis zöldes kert, a gyári munkások lakásai és az egész mezőséget átszeli az országút, melyen emberek és kocsik sűrűn közlekednek egész nap. Ezen, a nyulakban és foglyokban igen gazdag területen már néhány év óta tilos a vadászat az utolsó házaktól számított 300 lépésnyire. A vadászati tilalom óta minden ősszel és télen megjelenik ott egy 6–8 tagból álló fogolycsapat, mely a tilalom alatt álló területen, a szántóföldeken, ugarokon, tarlókon keresi táplálékát. Tapasztalták, hogy ott biztonságban vannak s azt már egy cseppet sem félnék, sőt emberek és kocsik között átvonulnak az országúton egyik szántóföldről a másikra. Hogy biztonságuknak tudatában vannak ezen a területen, azt az a körülmény bizonyítja leginkább, hogy nyáron, illetőleg a tilalom idejében, soha sem lehet őket ott látni, de télen és ősszel mindig megjelennek ott újból. És hogy nem az éhség kényszeríti őket, hogy az emberek közelébe húzódnak, azt az bizonyítja, hogy épen ősszel tartózkodnak ott, mikor mindenütt elég táplálékot találhatnának. 1897. május 18-án megfigyeltem ott egy fogolypárt, mely alig 20 lépésnyire tőlem egy veteményes kertben kaparászott. Mikor megállottam, rám néztek, de aztán nyugodtan tovább edegéltek és csak midőn néhányzor erősen tapsoltam, repültek föl, de alig tíz lépésnyire megint leszállottak és nem hagyták magukat többé zavartatni. Több évi tapasztalatom után egész biztosra veszem, hogy a foglyoknak ezt a különös magaviseletét a megváltozott viszonyokhoz való alkalmazkodásnak kell tekintenünk; a rájuk nézve olyan előnyös körülmények között idővel teljesen letettek vadászukról, féltékenységükről, mely bizony kinn a réteken eléggé igazolt.

I R O D A L O M.

Megjelent: A császármadár és vadásszata, Vastag Géza czimképevel és dr. Lendl Adolf rajzaival. Irta: Lakatos Károly. Ara bérmentes küldéssel 1 frt (1–43 lap). Vadászati és erdészeti alkalmazottak 1 koronájával szerezhetik meg.

A Naumann-féle nagy madaras könyv, melyet tudvalevőleg egy ornithologusokból álló szerkesztő-bizottság rendez sajtó alá, — még ez év nyarán el fogja hagyni a sajtót A művet sok pompás új illusztráció fogja díszíteni, melyek elkészítésére *Nécsey István*, zoológiai illusztrátor-festőművészünk kéretett fel, ki tudvalevőleg híres Falco Feldegyi, *Nansen* rózsasírályainak stb. stb. képeivel a tudományos világban méltó feltűnést keltve, ezidő szerint a világhírű angol Thorburn-nal együtt emlegetik nevét — és méltán — a magyarság dicsőségére. — Néhány képpel már el is készült a Naumann-munka számára, melyek közül az Archibuteo lagopus képét nekünk is alkalmunk levén megszemlélni, arról valóban csak a legtöltetlenebb elismeréssel nyilatkozhatunk.

Országos Zoológiai Társulat czim alatt egy új egyesület alakult a fővárosban, melynek célja az állattani ismeretek terjesztése; e végből a) szakkiállításokat rendez; b) szakértekezleteket, felolvasásokat és előadásokat tart; c) szakmuzeumok és állatkertek létesítését kezdeményezi és anyagi erejéhez képest segíti; d) zoológiai szaklapok, könyvek stb. kiadását segíti. A társulat az első közgyűlésen csakis az egyik társ. elnököt (Nyáry Gyula bárót), igazgatót (Parthay Gézát) és pénztárnokot (Mikolík Gyulát) választotta; a másik társ. elnök, 2 alelnök, főtítkárs és választmány megválasztása egy későbbi

rendkívüli közgyűlésre halasztatott. — A társulat, hogy célját minél sikeresebben megoldhassa, szakosztályokra oszlik. A tagsági kötelezettség 3 évre szól és évi 4 frt. tagdíjban van megállapítva. Alapszabályokkal, belépési nyilatkozatokkal és részletesebb felvilágosításokkal szívesen szolgál a társulat igazgatósága, Budapesten, VII. ker. Rottenbiller-u. 30. sz.

Szerkesztői üzenetek.

T. T. Kolozsvár. Abszolút sötétségben a baglyok *nem látnak*. Ha szabadon sötét éjjel mégis repülni kénytelenek, akkor irányukat rendszeren nyugat felé veszik, a mely égtáj felől mégis némi világosság dereng. Körülbelül ténynek vehető azonban az, hogy oly sötétségben, a melyben az emberi szem a tárgyaknak csak homályos körvonalait veheti ki s a mozgó alakok bizonytalan fantomokként tűnnek fel látásában: a baglyok még kitűnően használhatják szemüket. Persze mesterségesen elsötétített szobában az ő látásuk is felmondja a szolgálatot.

K. Nyitra. A lapin-ekről közelebb cikket közlünk.

G. J. Bellye. Az a régebben küldött enumerációs czikk idejét multa. A Drávafok madarai már rég ismeretesek, Mojsisovich is kimerítően írt róluk. Talán a fészektelepekről írhatna ön. Szívesen vennők, valamint halászati értesítéseket is (leírásokat).

B. J. Rimaszombat. A Lakatos-féle fegyverek legközelebb forgalomba kerülnek. Még csak a 20-as kaliberűek készültek el, a 16-os és 12-es vadászati szezon nyitára lesznek készen, a midőn is nagy nyilvános bemutatás történik velök. Technikai nehézségek miatt késik a fegyverek előállítása. A 20-as kaliberűek legközelebb lesznek egy szűkebb szakértői körnek bemutatva. E kaliberrel az átlagos elért eredmény a következő: Ötven lépésnyire egy négyszögmeternél jóval kisebb célba talál 48–50 (néha több) 8-as számú serét; 12-esből 70–80 szem; 6-osból 24–30–40–42 szem 60 lépésről; 100 lépésről 4–5–6 fix serét, az egész papírba 16–18 szem, néha 20 is.

L. Gy. Bártfa. Tessék a fent közzölt választ elolvasni.

T. Gy. Szeged. Cikkeidet vettük. Beváltak; de kis vára-kozást kérünk.

A. B. Kolozsvár. Csont Tamás históriájának alkalmilag talán sorát kerítjük.

Gy. J. Gyöngy. A vadászfegyvereknek kaliberek szerint akként való osztályozása: 12-es, 16-os, 20-as stb. régi, avult szokás. A régi vadászok és puskaművesek ugyanis az olyan puskát, a melynek csövébe épen bele illő golyóból 12 darab ment egy fontra: 12-es kaliberűnek; a melyikbe pedig 16 drb. ment egy fontra: 16-osnak és így tovább nevezték. A mai gyárosok hivatalosan ma már milliméterekben fejezik ki a cső öblét. Ha új és kitűnően lövő fegyvert akar ön szerezni, ajánljuk a *Lakatos-féléket*, melyek igen sűrűn és messze hordanak s egy cseppet se rúgnak. A megrendelésnél szívesen közbejárunk.

G. C. Becskerek. Cikkét sajnálatunkra nem használhatjuk.

M. J. Temesvár. Kérdéseire a következő értesítést adhatjuk:

1. Az erdészeti akadémián a kurzus 3 évre terjed. Bővebb felvilágosítást az akadémia igazgatóságától szerezhethet.

2. Az »erdőőr« = erdővédő = (köznyelven: erdőcsész) *nem* erdész, hanem olyan okleveles erdészeti *altiszt*-féle, helyesebben *erdészeti előmunkás*, kinek az erdész, sőt a gyakor-
nok is parancsol.

3. A »Waidmannsheil« cz. német vadászlapot ajánlhatjuk.

4. Paszlavszky József állattana és Hanák K. János »Az emlősök és madarak képes természetrajza« című könyve.

V. G. Kolozsvár. A siketfajdokat kérjük nyüzatlanul, hústól, mindenestől. Rendszeren dürgő helyzetben szoktuk kitömmi, de tetszés szerint más helyzetben is lehet őket előállítani.

Telivér Setter kölykek, 8 hetesek, törzskönyvük direkte Mr. Lawaraktól leszármazott; az alomban csak 3 hagyatott, tehát igen erősek, szép blue-beltonok és egészségesek. Kaphatók 60 frtjával. Bővebbet Craus Géza vármegyei erdőgondnoknál Nagy-Sinken, Erdély. Ugyanezen vérből egy 1¹/₂ éves nőtény, már bevezetve, 120 frtért. (1–3)

Eleven uhu keresünk megvételre.

Egy keveset használt, finom Krup-aczell csövű Lancaster-fegyver 90 frtért eladó. (Eredeti ára 160 frt volt).

